

ST

NR 3/97 ÅRGÅNG 12.

ETTEN

ORGAN FÖR INDEPENDENT LIVING-RÖRELSEN I SVERIGE.

arbetar för mer makt åt brukare av personlig assistans

Rolf Bergfors Profil i GIL

Proppen röstades igenom

Medlemmar i ILs svenska paraplyorganisation

Kooperativet

Emil

Rinmansgatan 18,
Tel: 016-14 70 64,

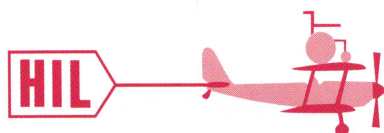
633 46 ESKILSTUNA
Fax: 016-12 60 87

GIL

Göteborgskooperativet för Independent Living®

Stampgatan 15,
Tel: 031-15 04 90,
e-post: kontor@gil.org

416 64 GÖTEBORG
Fax: 031-15 18 08
www.gil.org

Kooperativet HIL

Södergatan 41,
Tel: 042-12 74 72,
e-post: koop.hil@helsingborg.mail.telia.com

252 25 HELSINGBORG
Fax: 042-13 08 11

Storgatan 64,
Tel: 042-33 36 07,
e-post: kil@algonet.se

263 41 HÖGANÄS
Fax: 042-34 96 26
www.algonet.se/~kil

STIL

STOCKHOLMSKOOPERATIVET FÖR INDEPENDENT LIVING

Bondegatan 39,
Tel: 08-640 81 10,
e-post: bjorn@stil.se

116 33 STOCKHOLM
Fax: 08-641 67 10
www.stil.se

*Jämlikhet
Assistans &
Gemenskap*

JAG, Jämlikhet, Assistans o Gemenskap

Regeringsgatan 67,
Tel: 08-20 20 80,
e-post: stift.jag@swipnet.se

111 56 STOCKHOLM
Fax: 08-20 20 85

Läs om **Independent Living®** paraplyet som samlades i Göteborg sid 5

INNEHÅLLIL-information, *sid 2*Ledare, *sid 3*Notiser, *sid 4*Rolf Bergfors en profil i GIL, *sid 6*IL i Slovakien *sid 10*Montevideos färdtjänst, *sid 11*

Debatt:

SE och HÖR för vem?, *sid 12*Debatt: Personlig assistans
med IL-garanti, *sid 12*Debatt: Statens inställning till
dödshjälp oroar mig, *sid 13*Jag var i city häromdagen..., *sid 14*

Foto omslag: Johan Sjögren.

Ledare

Så nu har regeringen gjort RFV och kassorna till viljes. Man har skapat en schablonersättning på 164 kr per timma. Det finns möjlighet att få tillgång till en högre ersättning om man har – särskilda skäl. De särskilda skälen är enligt vad vi idag kan utröna: att man behöver specialutbildad personal.

Genom att införa schablon på denna nivå (164:-/tim) kommer naturligtvis de möjligheter STIL och andra kooperativ har idag, att bibehålla en bra och kontinuerlig assistans, att hotas. Det är inte säkert att vi kan erbjuda vetiga anställningsvillkor för våra assistenter. Och det betyder naturligtvis att många assistenter på sikt inte kan tänka sig att arbeta för oss längre. Resultatet blir att arbetsledarna måste få sin service genom kommunen.

STIL menar dock att ett särskilt skäl även kan vara att man använder sig av ett kooperativ som har en högre avgift än schablonen. Det finns en skrivning i Socialutskottets kommentarer som lutar åt det hållet.

Vi kommer att följa utvecklingen extremt noggrant för att påtala för riksdagsledamöterna om hur den nya inskränkningen kommer att drabba de enskilda arbetsledarna.

Vissa kooperativ kommer ganska snart att råka i ekonomiska svårigheter och därmed omöjliga risktaganden, eftersom styrelserna i ekonomiska- och ideella föreningar inte har något skydd, som tex ett aktiebolag har för sina ägare.

Vi har lovat att ställa riksdagen till svars för varje enskild person som drabbas, genom att man inte får välja fritt vem som skall vara assistansordnare eller på annat sätt får sin valfrihet eller sitt liv inskränkt. Hjälp oss med information kring detta, ring eller skriv till oss på STIL.

Jag önskar er alla STILETTEN-läsare en varm och skön sommar!

BJÖRN JIDÉUS

Behöver Du hjälp med Dina fötter

Jag kan erbjuda Dig en
fotvårdsbehandling
i Ditt hem i

Stockholmsområdet.

Tel: 08-749 28 92

Auktoriserad Fotterapeut

Harriet Lindholm

Massage?

Klassisk massage och reiki
healing.

Jag erbjuder behandling i Ert
hem, inom

Stockholmsregionen.

Tel: 08-704 29 36

Jan Johansson. Diplomerad
massör från
Axelssons Gymnastiska Institut

Internet-kunniga medarbetare sökes

Institutet för Independent Living stiftades 1993 av STIL och GIL som informations- och utbildningsresurs för Independent Living-rörelsen. Institutet bygger f n ett referensbibliotek med viktiga dokument om personlig assistans och andra Independent Living-ämnen samt håller på att utveckla en internet-baserad tillgänglighetsguide. Institutets websidor finns på <http://www.independentliving.org>

För sina internet-projekt söker Institutet duktiga medarbetare med funktionshinder som har webvana och kan några av följande moment:

sköta korrespondens på engelska
översätta från engelska till svenska
scanna in och korrekturläsa text
montera text på websidor
programmera med främst CGI och Perl script

Medarbetarna kan vara bosatta var som helst, men ska ha uppkoppling med e-mail och Internet.

Projektanställning på deltid eller arvodering kan diskuteras.
För upplysning kontakta Adolf Ratzka på e-mail adressen:
ratzka@independentliving.org

Independent Living i Sverige

Independent Living i Sverige är partipolitiskt obundet men arbetar handikappolitiskt för mer personlig makt åt människor med funktionshinder. Vi tar kontroll över de tjänster vi behöver för att leva ett liv på lika villkor och bekämpar förtryck och diskriminering av människor med funktionshinder.

IL i Sverige, betraktar sig som en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemsskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, JAG, Jämlighet, Assistans och Gemenskap, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut sex gånger om året.

Redaktör och redigerare: Roland Ewers

Repro: Johan Lundeqvist (GIL).

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Postadress: STILs kansli:

Bondegatan 39,

116 33 Stockholm Tel: 08.640 81 10

Fax: 08.641 67 10

E-mail: bjorn.jideus@stil.se eller johan.sjogren@stil.se

eller

..

STIL c/o Roland Ewers,

Pl 420, 430 10 Tvååker,

tel: 0340/450 98, fax: samma,

E-mail: roland.ewers@ewers.pp.se

Resultatet av omröstningen den 11 juni

Socialdemokrater, center- och miljöpartister röstade JA till de "justeringar" av assistansreformen som aviserats sedan en tid tillbaka. Socialdemokratin var helt enig.

En centerpartist, Sivert Carlsson, avstod från att rösta. (Sivert sitter bl a i konstitutionsutskottet vilket STIL informerat flitigt.) Miljöpartiet var splittat. Flertalet avstod från att rösta. v visade sin motvilja genom att rösta nej. m, fp och kd gjorde likaledes genom att avstå från att rösta (det är enligt uppgift kutym att avstå från att rösta när utgången är given. Man röstar alltså inte emot ett förslag som man vet går igenom). I korthet säger riksdagsbeslutet följande:

SCHABLONISERING

Assistansersättningen schabloniseras samt fastställs till 164 kronor fr o m den 1 september 1997. Social- och fi-

nansutskotten stödjer förslaget att kommunerna fr o m den 1.10.97 ska finansiera för de första 20 timmarna för alla med assistansersättning. Riksdagen beslutar i höst.

Kommunerna kompenseras av staten med 800 miljoner av den förväntade kostnaden på 1.200 milj kr. Enligt regeringens prognos kommer anslaget för PA innevarande år att överskridas med 600 miljoner kronor. Riksdagens beslut därför att höja anslaget med 475 milj. kronor. Om det finns särskilda skäl skall man maximalt kunna ansöka om 164 kronor plus 12%. Socialutskottet understryker i sitt yttrande att prövningen av den högre ersättningen skall ske individuellt från fall till fall med beaktande av den enskildes särskilda behov och de kostnader som det kan medföra. Man betonar att möjligheten att själv kunna välja assistansanordnare, inte får tas bort. (källa Pastillen)

Flera hundra i protest mot väntat beslut

Flera hundra personer samlades på mynttorget den 10 juni för att visa sitt missnöje mot följande dags väntade riksdagsbeslut om neddragningar i assistansreformen. "Handikapprörelsens särskilda grupp för assistansfrågor" var samankallande och eventuella meningsskiljaktigheter fick för dagen stå tillbaka för att visa att man med kraft vill värna om assistansreformen. (källa Pastillen)

Anti-diskrimineringsklausul i EU

Enligt Die Süddeutsche Zeitung 1997 06 18 har regeringskonferensen beslutat att även personer med funktionshinder kommer att omfattas av det reviderade Maastricht-fördragets anti-diskrimineringsklausul.

Förbudet mot diskriminering i det nya fördraget omfattar "Diskriminering p g a kön, ras, etnisk tillhörighet, religion eller tro, funktionshinder, ålder eller sexuell orientering." Åtgärder för att garantera skyddet mot diskriminering blir EU-rätt.

En kommentar från Adlf Ratzka: EU-rätt står över nationell rätt. Därmed kan vi hoppas att även Sverige så småningom kommer att åtnjuta en sådan

anti-diskrimineringslagstiftning.

Frågan har inte drivits speciellt hårt av de svenska förhandlarna. I konferensen i Dublin t ex förordade Sverige en konsekvensanalys av ett förbud mot diskriminering p g a funktionshinder innan man skulle rösta om en sådan klausul. Överhuvudtaget verkar regeringen inte ha något större förståelse för denna fråga. Tvärtom, som bekant uttryckte justitieministern viss förståelse för restaurangägare som vägrar släppa in gäster med funktionshinder. Kanske kan man i framtiden avlägsna sådana justitieministrar som en åtgärd mot diskrimineringen? RED

Profil i GIL

Rolf Bergfors är en eldsjäl som det populärt kallas. Han drivs av visionen om ett rättvist samhälle men har en klar insikt om att kampen är hård och att vägen dit är lång. I Göteborgs-motet har den varit extra lång. I det traditionellt röda arbetarfästet finns det inget intresse för GIL eller Independent Living-rörelsens ideologi.

”– Det är en gåta för mig att socialdemokratin sviker en gräsrotsrörelse som den vi representerar, säger Rolf. Man knyter an till 30-talets Möller/Myrdal-debatt om kontant/behovsprincipen och anser att det offentliga ska ha monopol på omsorg och att assistansreformen ska vara baserad på behovsprincipen. Detta tvingar fram ett regelsystem med ett otal rättsprövningar som följd, vilket kan betyda slutet för LASS/LSS-reformen menar Rolf.

Rolf Bergfors ställer sitt hopp inför framtiden på den nya informationstekniken, idealisk för människor med funktionshinder och ett bra verktyg att föra ut IL-ideologin. Rolf tror också att ”peer counselling” kan få medlemmar att djupare engagera sig i kampen.

”– Styrkan måste komma inifrån säger Rolf Bergfors bestämt.

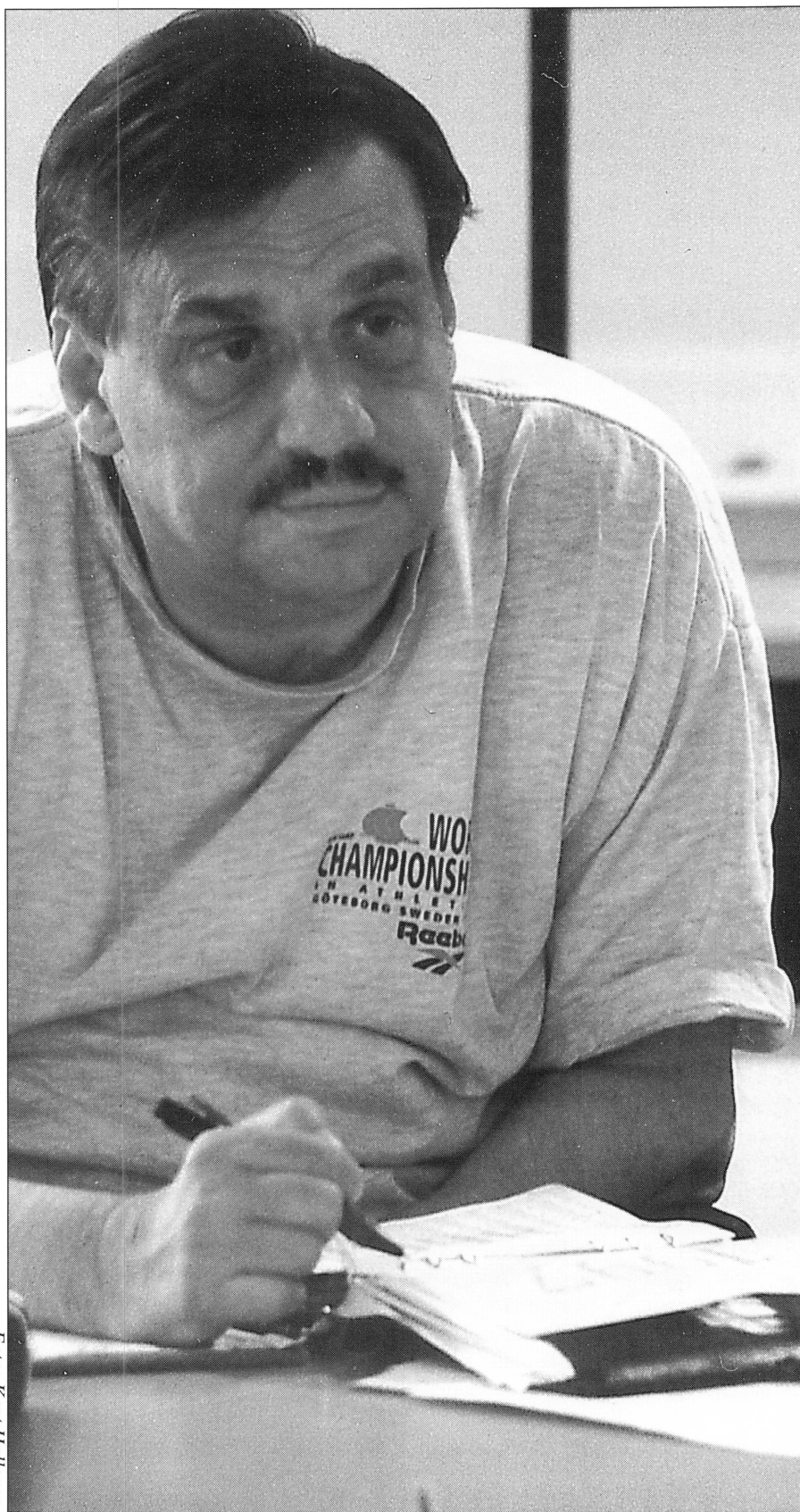

Foto: Kent Hallgren

Sedan starten årsskiftet 87/88 har du och GIL drabbats av ett smärre kupp försök. En framstående medlem försökte först tvinga dig att avgå och när det misslyckades övertalade han istället ett antal medlemmar att följa med till hans egen nystartade privata assistansanordnarfirma i form av ett aktiebolag.

GIL har också under hårda duster med främst Göteborgs- samt Bohuskasans tvingats till eftergifter i den ekonomiska integriteten. Har ni varit svagare eller mindre smarta än vad man i storbror STIL har varit, eller finns det andra orsaker?

– Stockholm är en borgerlig stad och Göteborg är en traditionell arbetarstad. Detta är en viktig faktor. Göteborg är en ankdamm. Göteborg är framför allt två saker. Det är Göran och det är Johansson och hos honom har vi aldrig fått audiens.

Jag finner det högst märkligt att socialdemokraterna motarbetar gräsrotsdemokrati. Företag som Konsum och HSB är kooperativa. Det högbröstade talet om demokratiernas förträfflighet skorrar falskt i mina öron. Statliga makroorgan tycks ha ersatt genuin demokrati.

Försäkringskassorna här har också en helt annan attityd än i Stockholm. Man har en benägenhet att misstro medborgaren och se denne som en latent luredrejjare.

Jämfört med Stockholm är Göteborg också en fattig stad som just infört stadsdelsnämndssystemet. I början av GIL-projektet 1990 blev det plötsligt 21 nämnder att sluta avtal med. Idag efter LASS redovisar dessa att timkostnaden ligger mellan 117 och 183 kr.

STIL startade ett år före GIL och ordförande i försäkringskassenämnden i Stockholm stödde tidigt STIL.

Vid STIL:s start fick man ett avtal för hela Stockholms stad och med det var mycket vunnet. GIL fick förhandla med ett stort antal stadsdelsförvaltningar var för sig.

Efter LASS inträdde var STIL:s timersättning lägre än Stockholms stads -180 kr. Man kunde argumentera att vi är ju billigare än kommunen!

"Adolf och hans kamrater i STIL" fick snabbt en tillskyndare i den dåvarande partiledaren i folkpartiet Bengt Westerberg. Det var alltså inte långt

mellan kommunalpolitik och regeringspolitik vid det tillfället.

Skulle LASS/LSS reformen funnits idag om Independent Living-rörelsen hade startat i Göteborg?

– Nej det tror jag knappast. Det är ju som sagt gångavstånd till departementen och riksdagsmännen finns ju i Stockholm och som jag även nämnde, det traditionellt "röda" Göteborg är

med behovsprövning och ständiga rättsliga prövningar tror jag dessvärre inte att det kommer att hålla i längden. Reformen är på väg att drabbas av elephantiasis. Det blir infarkt i hela systemet.

Är det skillnad på det "röda" Göteborg och vänstern i Stockholm?

– Jag tror nog att vänstern i huvudkommunen är mer borgerlig än här och

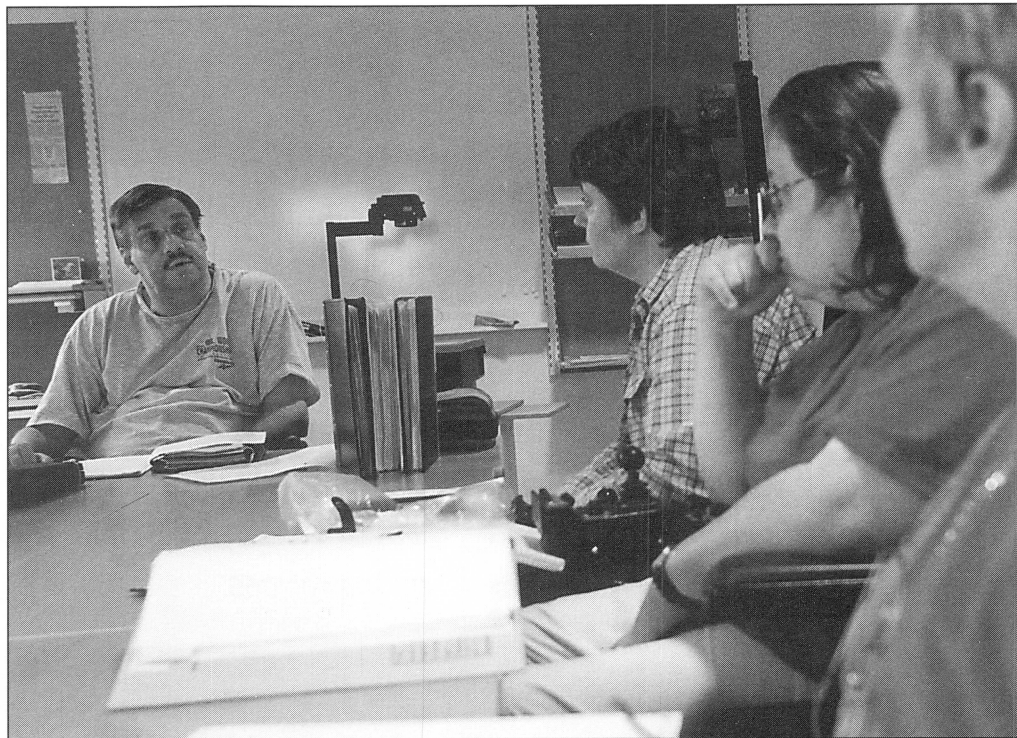

Foto: Kent Hallgren

Göteborg är framför allt två saker. Det är Göran och det är Johansson och hos honom har vi aldrig fått audiens.

här tycks ju även borgerliga GP stå på vänsterns sida.

Begreppet personlig assistans har på kort tid blivit ett begrepp som alla känner till, men vart tog IL-ideologin och IL vägen.

motståndare till den så kallade "kontantprincipen". Bidrag skall lämnas efter behovsprövning och helst i statlig regi. De båda alternativen företrädde av Gustav Möller respektive Alva Myrdal.

Adolfs kapacitet som retoriker och pådrivare har också varit avgörande för STIL. Jag själv har inte den kapaciteten. Fram till 1995 arbetade jag dessutom på ett stort kommunikationsföretag som programmerare, så det fick bli fritidsarbete.

Handikappersättning och barnbidrag är exempel på kontantbidrag. Som LSS/LASS ser ut att fungera framöver

– IL-ideologin har kommit i skuggan av begreppet personlig assistans. I dag benämner man tydligen all typ av omvårdnad så. Paradoxalt nog var det vi i IL-rörelsen som myntade begreppet. Vi slog ihop tjänsterna arbetsbiträde, ledsagarservice och elevassistans osv, skapade ett nytt servicebegrepp och kallade detta personlig assistans.

Tjänstemännen på kommunal nivå här var mycket entusiastiska över begreppet till en början. Ända till man insåg att det skulle kosta pengar också. Vad hade man väntat sig? En helt ny yrkeskår av gratisarbetande personliga assistenter?

Personlig assistans har sedan LASS/LSS trädde i kraft blivit ett modeord utan den genuina första substansen. Mycket också tack vare att många kommuner valt att döpa om traditionella tjänster till personlig assistans för att därmed flytta över kostnaderna på staten.

Varför är organisationen så svag i Sverige och är det viktigt att organisationen blir stark i Sverige och varför?

– En orsak är att vi inte har lyckats med den modell av "peer counseling" som Lilian Gozales-Brown introducerade från början. För några blev metoden en vändpunkt i livet, medan andra vände ryggen till direkt. Människor i den första gruppen är idag mycket aktiva bland annat för att man på djupet har förstått det här med eget ansvar både för sitt eget liv och för den gemensamma kampen.

Alla har inte den situationen att man har praktisk möjlighet till kamparbete. För en del verkar det som om man av bekvämlighet eller okunnighet lämnar över detta med ansvar och kamp i tron att slaget redan är vunnet och att det nu främst handlar om att njuta av den nyvunna friheten.

För att IL-rörelsen ska bli riktigt stark krävs det att fler medlemmar förändras och blir starka inifrån för att kunna möta det omgivande samhällets nedvärderande attityder.

I mitt (intervjuarens) småstadsperspektiv har jag träffat människor med funktionshinder som sagt ungefär: "Jag hade ingen aning om att det fanns ett sånt alternativ till de traditionella handikapporganisationerna, jag är så trött på deras passivitet" osv. Betyder det att möjligheterna att sprida ILs idéer ut i landet finns och att det mest är en informationsfråga. Eller är handikapporganisationerna så djupt rotade utanför storstäderna att det är omöjligt att konkurrera.

IT har framtiden för sig och kommer att bli lika vanligt som telefonen. En medlem i GIL fick in en debattartikel i tidningen Arbetet, tack vare Internet. Möjligheterna är nästan oändliga. Detta är ett verktyg för oss.

– Det är egentligen inte en fråga om att konkurrera snarare att beskriva IL som ett alternativ med ett annat arbetsätt än de traditionella organisationerna. I grund och botten borde vi ha samma målsättning som funktionshindrade. Vi har missat mycket med informationssidan men det är en resursfråga. Vi har varit väldigt få som har arbetat med många olika arbetsuppgifter. Det är klart att på det här området ligger vi efter.

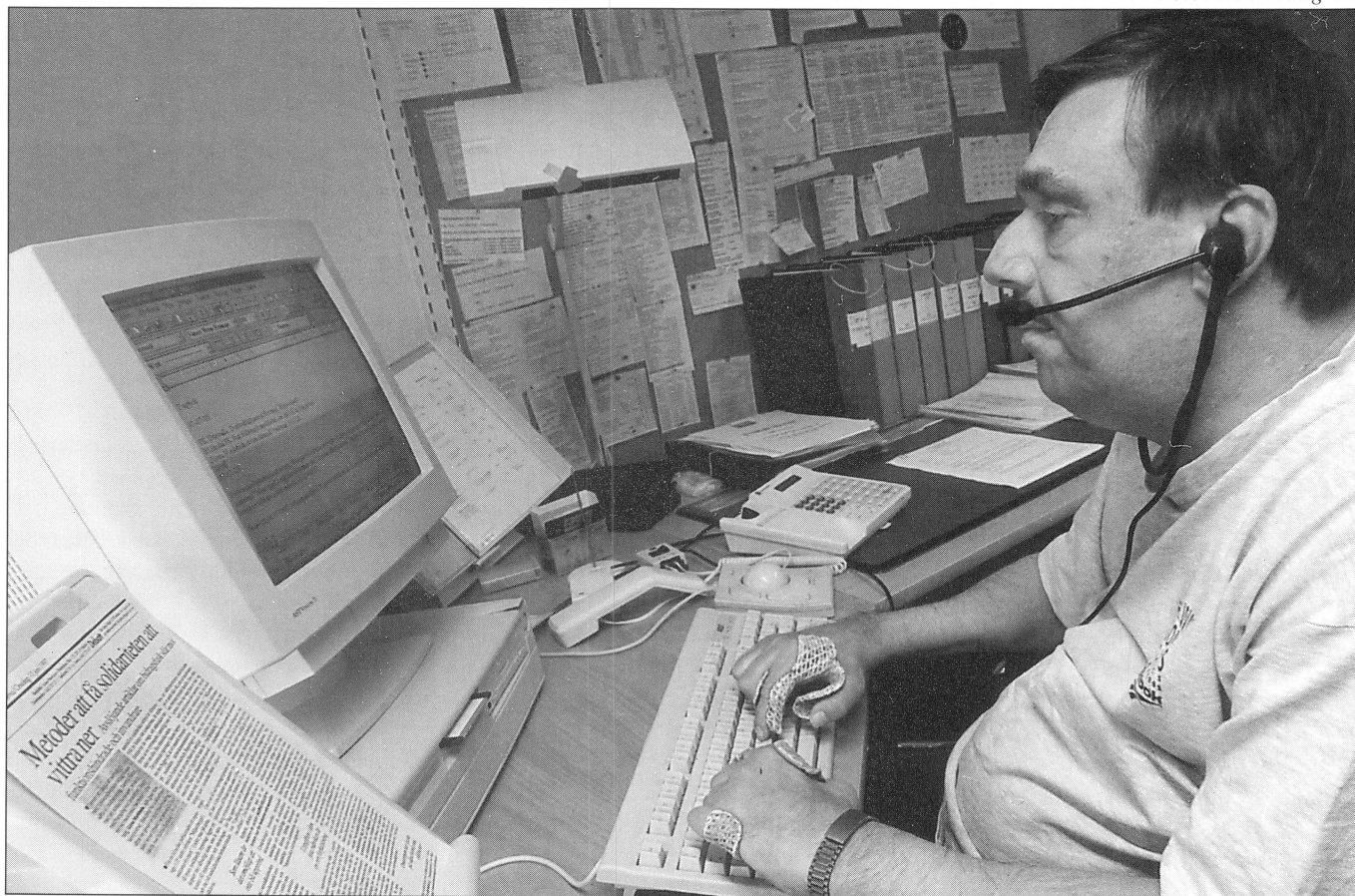
Vi måste annonsera mer i lokalpress ute i landet, vi måste så att säga bli synliga. Vi måste dessutom gå ut och presentera IL och vad det står för. Det räcker inte med Internet. Det är än så länge få som har tillgång till den nya informationstekniken.

Är du skeptisk till IT?

– Nej. IT har framtiden för sig och kommer att bli lika vanligt som telefonen. IT betyder informationsteknologi och har funnits i ett par decennier. Det är allt som har med dataprogram att göra.

Vad man främst tänker på idag då det gäller IT är kommunikationsverktyget Internet. Det sprids och utvecklas lavinartat. Ett globalt och mycket

Foto: Kent Hallgren

snabbt verktyg för utbyte av information i form av E-mail dvs text och bild. Även dataprogram kan lämnas och hämtas. Det finns s.k hemsidor där man kan presentera företag och föreningar eller sig själv. Man kan leta fram information om varor och tjänster, om organisationer eller läsa tidningar. Hjälpmedel att förstora text finns.

Nyligen lyckades en medlem i GIL få en helsida text på debattsidan i tidningen Arbetet. Allt tack vare internet.

En annan medlem använder internet för att läsa olika tidningar med förstoring av text. Vanlig textstorlek kan han inte läsa. Möjligheterna är nästan oändliga. Detta är ett verktyg för oss.

Har IL fått spela samma roll i handikappolitiken som tex Ny Demokrati i rikspolitiken dvs att de etablerade handikapporganisationerna har införlivat IL-idéerna och gjort dem till sina.

– Ja. Jag börjar känna igen vår argumentation och synsätt i mycket av det som skrivs i tex SHT numera.

Är det en nackdel?

– Nej om man ser till kollektivet som helhet är det bra om vi lyckats förändra de traditionella organisationernas synsätt, men jag tycker nog att man ibland kunde redovisa källan eller inspirationsgivaren. DHR har ju tex fått internationella utmärkelser för sitt sätt att i kooperativ form ordna personlig assistans(!)

Jag tror inte att jag fick något ordentligt svar på min fråga tidigare. Är det så att IL har spelat ut sin roll här i Sverige eller är det viktigt att finnas kvar.

– Jag är övertygad om att vi måste finnas kvar och växa. Risken är annars överhängande att vi återgår till de gamla synsätten.

Helt förbigånget är ändå inte IL. Adolf Ratzkas engagemang har mer och mer inriktat sig på det internationella arbetet och han är nu i färd med att i ett EU-samarbete organisera personlig assistans i Slovakien. Tror du att hans internationella engagemang har inverkat på ILs framtoning i Sverige och hur ser du på de internationella frågorna i det perspektivet?

– Båda perspektiven är lika viktiga. Det är dock beklagligt att vi här i landet går miste om Adolfs pedagogiska och retoriska kunnande. Det räcker inte bara med att annonsera. Visserligen har det kommit bra efterföljare i tex Jamie Bolling och Eva Gerdén. Deras anföranden på Leva & Fungera-mässan var övertygande.

Nyligen hölls ett möte i Göteborg där IL-kooperativen diskuterade möjligheter till ett djupare och mer enat samarbete, var det en framgång?

– Det blir en framgång om vi på det här sättet tillsammans kan engagera jurister med hög kompetens för att skärskåda hur regeringen behandlar oss. Med hänsyn till grundlag och med hänsyn till vår rätt att bedriva företag.

När vi lämnar dessa frågor tror jag det blir svårare. Våra olika erfarenheter och synsätt ur perspektiven fysiskt respektive funktionshindrade med legal företrädare är i vissa frågor oförenliga. Vår situation och livserfarenheter är väsensskilda.

Vi bildade IL bl.a för att hitta ett eget forum för funktionshindrade där vi fann peer:s. Dvs kamrater med samma erfarenheter vad beträffar mötet med ej funktionshindrade inklusive våra nära och kära, vänner och andra. Alla hade vi samma erfarenhet av att inte bli förstådda, att inte höra hemma någonstans. Ofta att det var vi själva som var problemet i olika sammanhang.

En av dessa frågor är vad jag har förstått olika åsikter om brukarrepresentationen – en hörnsten i ILs ideologi och det som kanske mest skiljer IL från de traditionella handikapporganisationerna och som också är en viktig del i sättet att lösa organiserandet av personlig assistans. Hur ser du på saken?

– Jag tror att det blir en avgörande kompromiss till vår nackdel om våra styrelser ska bestå av legalt representerande medlemmar. En viktig del är ju just kampen mot att vi blir representerade av andra i olika sammanhang. Att göra avkall på det är omöjligt. Vi och dessa representanter har och kommer alltid att ha olika synsätt på frågor om tex attityder gentemot oss. Det är ju vi som har de personliga erfarenheterna in på bara skinnet.

Du valdes om som ordförande i GILs ekonomiska förening, men du hade helst velat slippa. Varför finns det ingen efterföljare. Varför är det så dåligt engagemang bland medlemmarna. Det handlar ju om nära och livsviktiga frågor?

– Huvudanledningen har nog varit och är fortfarande att vi hela tiden har arbetat i motvind. Vi har tvingats att slåss på defensiven. Många är trötta och åderlåtningen av duktiga medarbetare har gjort sitt till. Man har tagit med sig godbitarna och startat eget.

Bland medlemmarna finns det också som jag sa tidigare en tendens att glömma historien. En aningslöshet och ett uppdämt behov av att istället njuta av den nyfunna friheten. Dessa faktorer har gjort att vi inte har kunnat arbeta utåtriktat. Vi har inte heller kunnat vaska fram nya resurspersoner i tillräcklig omfattning och vi har nog misslyckats med att rekrytera tillräckligt med nya och unga medlemmar.

Jag tror att om vi i vår framtida strategi satsar utåtriktat med annonsering och annat informationsmaterial som attraherar unga också kan rekrytera nya resurser i vår kamp.

Vad har Independent Living och personlig assistans betytt för dig?

– Genom IL-ideologin och peer-counselling lyftes fjällen från mina ögon och jag insåg att jag inte var unik som funktionshindrad och mina erfarenheter genom livet inte var unika heller. Jag önskar bara att IL kommit till Sverige tidigare i mitt liv. Då hade jag kunna ta tillvara livets möjligheter mycket bättre. IL har gett mig ett meningsfullt sätt att arbeta för en förbättring av våra livsvillkor.

Genom PA och den organisation jag gjort av min assistans så kan jag idag göra vad jag vill när jag vill det. Mitt handikapp har alltså kraftigt minskats. Dock har föreningsarbetet medfört betydligt mer arbete och tom uppoffringar än jag velat eller önskat mig. Min fritid och privatliv har fått stryka på foten. Detta har i viss mån kompensats genom att jag känner att jag är med och utvecklar något viktigt och meningsfullt.

ROLAND EWERS

Independent Living i Slovakien

Adolf Ratzka har just kommit tillbaka från det slovakiska Bratislava. Institutet för Independent Living, bildat av STIL och GIL och där Adolf är verksamhetsledare, vann ifjol ett kontrakt från socialministeriet där. Projektet pågår i ett år och pengarna – sammanlagt 2,5 milj SEK – kommer från EU:s PHARE-program för uppbyggnad av de före detta öststaterna.

Adolf berättar om sin resa:

I projektet ska Institutet undervisa personal på tre nyinrättade centra för behovsprövning för tekniska hjälpmedel, bostadsanpassning, personlig assistans och transportmedel. Projektets andra del innebär att Institutet startar upp ett pilotprojekt för personlig assistans med utbetalningar av medel till brukarna. I tredje delen sätter Institutet upp ett pilotprojekt för tillgänglig taxi- trafik med taxibilar som alla kunder inklusive rullstolsbrukare ska kunna använda. Projektet ska testa delar av den kommande sociallagstiftningen i landet vilken ska garantera medel till hjälpmedel, bostadsanpassning, personlig assistans och taxiresor.

GENOMSYRAS AV IL-PRINCIPERNA

– Jag kunde påverka projektbeskrivningen så att den nu genomsyras av Independent Living-principerna. Att projektet kom till stånd beror huvudsakligen på att en högt uppsatt tjänsteman på slovakiska ministeriet fick kontakt med mig och besökte mig ett antal gånger tillsammans med kolleger och representanter från den slovakiska handikapprörelsen. Senast i samband med

en internationell konferens om direkta utbetalningar för personlig assistans.

MEDARBETARE PÅ PLATS

– Jag har medarbetare på plats som sköter en del av arbetet åt mig i Slovakien. Jag behöver alltså inte vara där jämt. Nu är allt klart så att de 21 deltagarna kan anställa assistenter. Det har varit mödosamt att först sprida inbjudningar till många assistansbrukare i Bratislava och sedan hjälpa dem bilda en förening med sammaträdesvanor, stadgar, styrelse och framför allt sammanhållning och ömsesidigt förtroende.

Från att kuvade ha levt innanför hemmets väggar till att ta eget ansvar och delta i föreningsverksamhet och företagande är steget stort. De flesta i gruppen lever fortfarande med sina föräldrar. Påfallande många har dålig utbildning och i bästa fall enkla arbeten.

MAN SAKNAR INITIATIVFÖRMÅGA

I stort sett gör jag samma sak som jag gjorde när jag tog initiativet till STIL. Det tog mig då tre år tills vi kunde anställa assistenter. I Slovakien ska hela projektet vara uppstartat och avslutat inom ett år!

Samtidigt som man här nästan helt saknar egen initiativförmåga och gärna överlämnar allt ansvar och beslutsfattande till andra. Under kommunismen skulle de stora ledarna se till att alla hade det lagom bra. Som enskild kunde man inte påverka sin situation.

TVÅ ARBETSPLATSER HAR SKAPATS

De flesta har aldrig varit i närheten av eget företagande eller ens eget arbe-

te. Gruppen har tex haft svårt att förstå att medel behövs, inte bara för assistenternas löner utan även för administration. För den centrala administrationen, där för övrigt två arbetsplatser för gruppens medlemmar har skapats, och för de enkilda arbetsledarna så att de tex kan bekosta de medföljande assistenternas biobiljetter eller resekostnader. Jag fick nästan tvinga på dem dessa medel. Man är också rädd för att kräva sin rätt precis som i Sverige där "mönsterkrymplingarna" vill sanera statsskulden genom lägre timersättning för personlig assistans på bekostnad av sina möjligheter till lika villkor.

MIN EGEN INFRASTRUKTUR

Till min hjälp har jag två personliga assistenter från Slovakien, vilket underlättar mycket. Jag är ju tvungen att bygga upp en liten infrastruktur åt mig själv för att kunna fungera. Det var tex nödvändigt att skaffa en Volkswagenbuss för projektet. Utan egna transporter kan man inte sköta ett arbete som kräver rörlighet och flexibilitet. Jag skulle inte heller ha klarat mig med Stockholms färdtjänst.

NEDSÄTTANDE ATTITYDER

Jag bor på hotell i ett litet rum som är dåligt anpassat. Vi fick lära oss att möblera om. Allmänt är det svårt att ta sig fram och attityden är ofta nedsättande. Man är inte van vid att se människor med funktionshinder där och särskilt inte i ledande roller. Detta är mycket påfrestande i längden.

Annars är nog språkproblemen, attityden hos kamraterna mot sig själva och den utbredda fatalismen de största hindren i arbetet. Allt arbete sker via tolk. Hittills har jag inte hittat någon bra tolk trots att jag enbart använder folk som betraktar sig som proffs.

Landet har länge varit avskärmat från omgivningen och fortfarande är det svårt att resa utomlands pga de jämförelsevis låga inkomsterna där.

ARBETET BYGGER PÅ SPRÅKET

Mitt arbete bygger ju på språket. Ta tex skillnaden mellan begreppen "hem-samarit" och "personlig assistent". Det är lätt att bli missförstådd. Det finns inget bra ord för "människor med funk-

Adolf tillsammans med några eldskälar framför Bratislavas Center of Independent Living

tionshinder" på slovakiska. Det som finns betyder ordagrant "hälsodrabba-de". Hur ska jag då få dem att förstå att det inte är vi som är sjuka utan att samhället diskriminerar oss.

ANDRA KLASSENS MEDBORGARE

I Slovakien är våra kamrater definitivt andra klassens medborgare. Det märks överallt att man inte har räknat med våra behov. Otillgängliga bostäder, offentliga byggnader, gatumiljöer, transportmedel, etc. Ännu värre än i Stockholm.

Landet har dessutom genomgått genomgripande förändringar på några få år. Först "sammetsrevolutionen", sedan separationen från nuvarande Tjeckien och nu anpassningen till väst. I detta kaos söker sig många till kyrkan som nu får arbeta fritt. Många kamrater där anser att man inte kan påverka sin situation, eftersom allt ändå är i Guds händer. Vad svarar man?

Om den nya lagen blir av, för att tala om framtiden, så får personer med behov av personlig assistans pengar för att köpa dessa tjänster. Persongruppen blir mycket större än i Sverige – inget nålsöga på 20 timmar i veckan eller

åldersbegränsning. Däremot blir ersättningen inkomstprövad. Man hamnar då i en fälla: om man arbetar får man mindre i assistansersättning. Risken är att det sammanlagt blir mindre pengar i slutändan.

LÄGET INSTABILT

Den politiska situationen i landet är högst instabil just nu. Det är tveksamt om lagen går igenom under den här legislaturperioden. Nästa vår är det val. Det är också osäkert om och när den nya regeringen kommer att befatta sig med socialpolitik. I dag kommer pengarna för projektet från EU men i framtiden är det inhemska medel som ska finansiera personlig assistans.

Vi har börjat leta efter pengar åtminstone för gruppen. Det skulle vara grymt att låta de 21 deltagarna smaka av det goda livet och sedan kasta dem tillbaka till samma öde som förr.

Här finns förresten samma motstånd som från hemtjänstlobbyn och politikererna i Sverige. Man häpnar över de "höga" kostnaderna som personlig assistans ger och man jämför då hela timersättningen för personlig assistans med hemvårdsbiträdens lön – utan att ta

hänsyn till hemtjänstapparatus administration. På den här punkten skiljer sig Sverige och Slovakien inte åt.

ÖMSESIDIGT KAMRATSTÖD

Som en förberedelse inför tiden efter projektet har jag börjat lära ut hur man ger ömsesidigt kamratstöd och utbyter erfarenheter i gruppen så att både gruppen och de enskilda medlemmarna blir starkare. Många i gruppen känner varann sen tidigare, men jag vet inte hur mycket de kan lita på varandra.

När det gäller pressens bevakning av projektet är jag nöjd. Vi har haft fyra eller fem bra reportage. Ministeriet är tydligen måna om att visa upp det för allmänheten.

I ett senare framtidsperspektiv kan det hända att Institutet får mer arbete i området. Jag är inblandad i några projektansökningar i Slovakien och Tjeckien. Jag trivs där och jag gillar den här typen av arbete.

ADOLF RATZKA

Acridu Montevideos färdtjänst

Jag och min personliga assistent har provat färdtjänsten i Montevideo, huvudstaden i Uruguay. Det finns ca 1,5 miljoner invånare i staden. Det visade sig att det fanns tre små bussar motsvarande färdtjänstbussarna i Sverige, samt en stor i nödfall. Som turist kan du utan pappershantering ringa och beställa. Det är för närvarande ett försöksprojekt och kommer att utvärderas efter 97. Kostnaden är 15 pesos per person och inom staden oavsett sträcka. Samma summa inkluderar personlig assistent eller anhörig. Beställning måste göras före kl 12 dagen innan, men du kan åka när som helst på dygnet.

Vi provade och vid första tillfället kom bussen punkligt tom en kvart före, något mycket ovanligt i Sydamerika. Nästa tillfälle var en samåkning runt halva staden. Vi blev en halvtimme försenade till vårt möte. Hemresan skedde för tidigt också beroende på samåkning. Det gäller alltså att passa noga både före och efter utsatt tid om man vill komma hem samma kväll.

Vid det tredje försöket insåg vi att den första resan var en sagolik turträff. Vi ville ha en bil kl 17.00 med retur 21.00. Det tidigaste alternativet var 23.30.

En förare tjänar 2.500 dollar i månaden dvs detsamma som en ambulansförare tjänar. Om bussförarna däremot var delägare i bussen kunde de tjäna upp till 8.000 dollar i månaden. En orimlig fördelning anser jag. Det är låga löner

inom sjukvården här som i Sverige.

En hopfällbar ramp förvaras bakom framsätet i Acridobussarna. Rullstolarna fästes med en järnkedja och man spärras fast med ett bälte om midjan. Det fanns också stroppar i taket att hålla sig i. En del av våra medresenärer tog stöd med fötterna på golvet medan andra hade anhöriga till hjälp att hålla fast stolen. Körningen, som ändå var måttlig mot som är vanligt i dessa län-

En av Acridos bussar, färdtjänst i Montevideo, Foto: Margaretha Hanikat

der, kunde vara snabb och gropig och långt ifrån komfortabel.

Ett stort säte fram med plats för två personer visade att man också körde personer utan rullstol. Bussarna hade också andra ideella uppdrag. Vid ett tillfälle stannade vi till vid en affär och plockade upp klor och diverse rengöringsmedel. Varorna skulle till ett ställe med bassäng för människor med funktionshinder eller som det heter här, discapacitados, fritt översatt: "ingen att räkna med". Jag hoppas senare kunna göra ett besök där.

Bland de jag träffade är entusiasmen stor över Acridu, det är ju deras enda kommunikationsmedel – de allmänna bussarna är otillgängliga även för barn och kortväxta – men man är också kritisk till att det är så dyrt. Har man en pension på 1.500-1.800 dollar så blir det kostsamt i längden.

Man har stora förhoppningar att bussprojektet får fortsätta efter 97 och följande utvärdering, men samtidigt vet man att det saknas pengar. I dag finns det inte ens pengar att köpa reservdelar. I stället får man reparera det som går sönder. Staden är tuff för både människor och fortskaffningsmedel.

MARGARETHA HANIKAT

Se och hör – för vem?

De som känner mig vet att jag inte är en sk kvinnosakskvinna – varför har det förresten blivit ett skällsord? Men häromdagen blev jag ordentligt upprörd. Anlände till STILs kansli full av förväntan inför vår återkommande arbetsledarutbildning och vad mötte mig – SE och HÖR! Den bara fanns där, utspridd över allt.

Glömsk som jag är började jag fundera – hade jag verkligen gått rätt? Såg de övriga tidningarna – alla med sitt budskap – och kom ihåg att STILs kansli alltid inbjudit till information av olika slag. Varför nu detta? Okey, jag överlever bilder av "vackra" kvinnor (varför inte "vackra" killar i badbyxor, vem vet då kanske jag inte hade reagerat negativt...) men jag vill faktiskt VÄLJA själv. Vill jag se Pamela Anderson uppläkt i baddräkt kan jag se på Bay Watch i TV3 men då är det ett val jag gör – det är skillnad!

STIL, som är en del i Independent Living-rörelsen, har pga medlemmars förfrågan startat en "Tjejgrupp". Om vi som förening ska stödja den bör vi inte ha SE och HÖR på kansliet. Själv försöker jag få tillbaka min stolthet som

människa, någonstans försvann den och det var jag själv som tog den ifrån mig. Den kan jag bara få om jag hittar tillbaka till mina rötter, allt är och har varit en klassfråga för mig – inte en kvinnosaksfråga. Där jag växte upp fanns inga förtryckta kvinnor – tvärtom.

VAD SKA DE TÄNKA OM OSS?

STIL har blivit ett känt begrepp, inte bara i Sverige, utan runt om i världen. Vi får ofta besök av myndigheter, andra organisationer, ja faktiskt folk som kämpar för sina rättigheter runt om i världen – vad ska de tänka om oss?

Jag har full förståelse för om STIL-medlemmar, assistenter eller kanslipersonal som arbetar vill koppla av, men vill de läsa SE och HÖR får de köpa den tidningen själva, jag tänker inte vara med och betala den.

ÅWAH LUNDELL-OUCHÈR
ARBETSLEDARE I STIL

PS Själv älskar jag att läsa Svensk Damtidning ett par ggr/år hos min tandhygienist DS

Personlig assistans med IL-garanti

BAKGRUND OCH ANALYS

IL-rörelsen i Sverige präglade begreppet personlig assistans. Men personlig assistans är bara en väg mot ett självbestämt liv enligt ILs definition.

Begreppet personlig assistans har på kort tid och både på gott och ont fått ett rejält fotfäste hos den breda allmänheten. I Stockholm förknippades det till en början med STIL. STIL har också mycket starkt marknadsfört sig i den regionen. I västsverige har namnet GIL blivit känt, men kanske mest på försäkringskassan och i kommunal förvaltning.

PERSONLIG ASSISTANS VÄLKÄNT

Personlig assistans är alltså ett välkänt begrepp hos den breda allmänheten i hela landet och STIL är ett välkänt namn i huvudstaden, men andra okontrollerbara krafter tog vid när LSS/LASS-reformen väl trädde i kraft.

Den svenska handikapprörelsen som till en början bekämpat ILs idéer såg

plötsligt personlig assistans som sitt eget skötebarn och medlemmarna informerades i vederbördig ordning om de nya möjligheterna.

Staten informerade genom försäkringskassan och fick det hela att se ut som en ny förmån till skänks "uppi-från". Kommunerna gick i många fall så långt att man helt enkelt döpte om den traditionella hemtjänsten till personlig assistans. Begreppet PA i den meningen IL präglade det, har alltså helt urholkats.

INDEPENDENT LIVING OKÄNT

Vi står alltså inför problem. PA är välkänt av alla, men oftast så missbrukat att det tom kan leda till negativa effekter. Independent Living-rörelsen är totalt okänd för de flesta, förmodligen även i berörda förvaltningar i Stockholm och Göteborg. Det är trots allt IL och dess ideologi som kan åter skapa den ursprungliga betydelsen av PA.

Det faktum att IL är en framväxande internationell rörelse talar för att vi även här i Sverige borde lyfta fram och marknadsföra namnet och dess innebörd.

Som ett förslag på hur man konkret åter skulle kunna förknippa IL med PA är att lansera en slags garanti, på samma sätt som man uppmanas handla kravmärkta produkter för att inte gå i fällan och köpa något av alla de varor som fuskas med miljömärkning.

Vi skulle kunna införa en liknande Independent Living-garanti på personlig assistans. En garanti att assistansen följer ILs definitioner om representation, självbestämmande och demokrati. Ett varumärke som ska finnas på all annonsering när det gäller personlig assistans i IL-regi.

Mitt förslag är alltså att vi ska lyfta fram Independent Living-rörelsen och bana väg för flera IL-kooperativ för att skapa en stark rörelse här i Sverige.

ROLAND EWERS

Statens inställning till dödshjälp oroar mig. Det gäller utredningen: Vården i livets slutskede och det gäller Stockholms Arbetarkommuns styrelses beslut om en motion till kongressen, om en utredning av vården i livets slutskede. Det är mycket viktigt att utreda den vården för att kunna kartlägga brister när det gäller smärtlindring och det sociala, psykologiska omhändertagandet av de sjuka, men det går för långt när Statens Medicinsk-Etiska Råd föreslår att även frågor kring dödshjälp ska behandlas. Jag anser jag att samhället ska bota, lindra och trösta sina sjuka – inte ta livet av dem.

Oftast är argumenten för dödshjälp baserade på otillräcklig smärtlindring. Förespråkarna hänvisar till Holland. Läkare, som följer de riktlinjer som antogs 1981 och hjälper en patient att dö, åtalas inte för mord. En regel säger att man ska ha outhärdlig smärta, en annan att man själv ska efterfråga dödshjälp.

I Timemagazine (8 maj 1995) berättas om en gynekolog som blivit åtalad för mord. Han hade tagit livet av en tre dagar gammal flicka som föddes med en missbildning. Läkaren blev frikänd. Fallet blev ett prejudikat för dödshjälp till nyfödda, och den nya riktlinjen lyder ungefär så här: Outhärdlig fysisk smärta kombinerad med obotliga missbildningar...

Hur mycket kan barnet ha lidit? Vilka var de "obotliga missbildningar" som rättfärdigade detta mord?

FÖRÄNDRAD SYN

I DN (22 april -96) skrev Danuta Wasserman att "aktiv dödshjälp efterfrågas oftare av anhöriga än av patienterna själva."

Det ovannämnda exemplet styrker hennes påstående. Exemplet med barnet visar att även synen på människovärdet förändras med reglerna för dödshjälp.

Jag är funktionshindrad sedan fem år tillbaka. Idag mår jag bra och har ett bra liv. Jag har daglig värk men den har jag lärt mig leva med.

Det gör jag genom meditation, andningsövningar och min tro på livets mening. Det har inte alltid varit lätt att ha den. I samband med en hästölycka bröt jag ryggen och blev lam från bröstet och nedåt.

Rehabiliteringen var komplicerad, och jag kände både fysisk och psykisk smärta. En del av min psykiska smärta orsakades av att jag kände mig som en

belastning såväl för min familj som för samhället.

BELASTNING

Min man, som hjälpte mig när jag var hemma över julen, ansåg att jag inte skulle komma hem förrän jag kunde ta hand om mig själv, samtidigt betraktade personalen på sjukhuset mig som rehabiliterad och ville skicka hem mig.

Jag delade inte sjukhuspersonalens uppfattning. Jag kunde inte själv lämna min säng och förflytta mig till rullstolen vilken jag var beroende av eftersom jag var förlamad. Jag kunde inte heller förflytta mig över till en toalettstol. För att kunna vara tillräckligt stark för att genomföra dessa förflyttningar behövde jag mer tid. Min rehabilitering var beräknad att ta tre månader och efter fem och en halv månad kunde jag inte vara kvar längre på sjukhuset trots att jag var en fånge i en säng. Jag kostade skr 1800 per dag och det hade inte sjukhuset råd med längre. Att uppleva att man har ett prislapp på huvudet är fruktansvärt. Jag tyckte att de lika gärna ha kastat mig i soptunnan. Varför försökte de hjälpa mig överleva om jag skulle belasta mitt samvete med vad jag kostade samhället? Det var under dessa svåra omständigheter som jag övervägde självmord. Jag tänkte ut hur jag skulle kunna ta livet av mig.

Jag skulle kasta mig i Stockholms hamn och börja simma. Det skulle inte ta lång tid tills kroppen skulle ge sig för nordens kalla vatten. Problemet var att jag inte var tillräckligt stark att komma ner till hamnen. Jag undrade om någon skulle komma med en liten flaska med en undermedel till självmord och sagt: drick bara ett kapsel, skulle jag ha gjort det? Jag är troende och blev förtvivlad över att jag kunde tänka så här. Det blev långa dagar.

VÄRT ATT KÄMPA

Med tiden blev jag starkare och fann livsglädjen igen. Jag har fått den hjälpen jag behövde från det svenska samhället vilket gjorde att jag orkade kämpa mig igenom min svåra tid. Idag vet jag att det är värt att kämpa sig igenom svåra tider. Jag kan också acceptera att vissa människor har svårt att hjälpa andra med intima saker. Att ta hand om äldre, sjuka, assistera funktionshindrade framkallar ångest hos många eftersom det påminner dem om kroppens ömtålighet.

Jag vet också att värk eller smärta gör livet mycket svårt. Brist på pengar kan bidra till att t ex smärtlindring inte används så ofta som den borde, och bristen sätter prislapp på människor.

Hur mycket kostar det att vara gammal, sjuk eller funktionshindrad och belasta samhället? Jag vill inte leva i ett samhälle där bara de starkaste överlever. Jag vill inte leva i ett samhälle där bara de som anses vackra, friska och intelligenta får leva ett jämlikt liv.

MÄNNISKOVÄRDE

Ett gediget människovärde kräver att alla är jämlika och har samma rättigheter. Ett samhälle som upprätthåller människovärdet tar hand om alla under livets slutskede. Detta innebär att ha råd med den smärtlindring som behövs – inte att ge dödshjälp!

Jag vet att många av mina funktionshindrade vänner har skuld-känslor inför sina anhöriga. Själv är jag invandrare och har bara mina barn i Sverige, jag känner att jag ligger samhället till last. Dödshjälp kunde vara ett sätt att undvika denna belastning.

Lidandet sägs vara en anledning att legalisera dödshjälp. Jag fruktar att lidandet kan bestå av just dessa skuld-känslor och inte av det rent fysiska lidandet. Skuld-känslor, övergivenhet och dödsångest är känslor som vi behöver hjälp att bearbeta – inte få möjlighet att fly ifrån genom dödshjälp!

Frågan är för vem dödshjälp blir en flyktmöjlighet? De äldre, sjuka eller funktionshindrade som vill slippa lida, eller de "friska" som söker ångestlindring för sina egna existentiella problem?

JAMIE BOLLING

STYR.LEDAMOT I STIL OCH

WISE ORDF I DHRS STOCKHOLMS AVD.

Jag var i city härrom- dagen ...

Antingen blir det en dag, när man känner att ingen bryr sig om min rullstol, eller så känner man sig som ett "rullande Ufo".

Det här var en solklar "Ufodag".

Jag borde insett redan på morgonen, att detta var en dag för inomhusaktiviteter. Men inte jag inte.

Det börjar så fint, kaffet är nybryggt, radion står på lite tyst i köket och på bordet ligger Dagens Nyheter och bara väntar på mig.

En macka till kaffet, fram med bröd, kniv, smör och pålägg. Brödet far i golvet, suck, plockar upp det, börjar om igen. Smöret far i golvet, nej nu jä...r. Lyckas efter många om och men få mig en smörgås, men humöret är inte längre lika lysande.

Klockan börjar närma sig avgång hemifrån. Färdtjänsten???? Det går 5 minuter, 10 minuter, 15 minuter, jag fattar luren och möts av ett "för närvarande är det många som ringer bla bla", ingen buss kommer.

Ringer upp min väninna, vart är hon. Jo visst hon står nu utanför Åhléns i City och väntar på mig. Jag lovar att göra allt för att snabbt ta mig in. Hör hennes suck, "förbannade färdtjänst", hon har inget funktionshinder, men förstår faktiskt rätt bra ändå. Hon lovar att vänta, jag lovar att ringa igen så fort jag är på väg. Nu är klockan 9.30, skulle ha åkt 9.10.

Ringer än en gång till färdtjänst, "förförvarande...", nej nu, nu ska jag vänta ut dem och det fick jag göra.

Det tar 23 minuter innan någon svarar. På min fråga om varför, "vi har utbildningsdag, så då tar det lite extra tid",

men hon lovar att ta reda på vart just min buss tagit vägen. Klockan är nu 10.00, – jo du, de är lite försenad. Lite försenad, jag har nu väntat i 50 minuter.

Men jag hinner knappt mer än lägga på luren innan det plingar på dörren. Chauffören står där leende, lite generat. – Du har visst fått vänta ett litet tag. Jag orkar inte ens kommentera. Tar fart och rullar iväg.. Vad händer då, jo det blir en samplanering, så trots mina protester och böner får jag fara runt och hämta upp fler personer, som inte ska åt samma håll som jag. Ekonomi???

Jag kommer fram till Åhléns 10.45, behöver jag förklara hur mitt humör nu är.

Det är skönt med väninnor som orkar höra, när jag nu spyr ur mig alla elakheter jag har på lager. Det får mig

pengar?

Jag ser i ögonvrån, hur folk runt mig ler lite generat, men i mig kokar det mer och mer. Jag har nu fullt sjå att behålla lugnet. Då ringer min biltelefon. Räd-dad!

I andra ändan hör jag en glad son, som precis fått besked att han får anställningen. Men nog hör han att något är fel. Frågar naturligtvis vad, och jag kan inte låta bli.

– Jo du förstår, jag är på posten och vill hämta ut pengar, men jag är antingen inte myndig eller så är jag dumförklarad, för här ifrågasätts det om jag har pengar på mitt konto, om jag vet att jag gör rätt. Medan jag talar med honom stirrar jag stint in i ögonen på en nu högröd kassörska. En mycket vacker färg, nästan som vildvinet på vintern

I andra änden, hör jag bara ett fnitt-

Illustration. Jenny Gustavsson Ewers

att må så mycket bättre. Vi satsar nu på att klara av våra ärenden med ett glatt humör. Mot posten.

När det blir min tur, vänder sig kassörskan till min väninna och frågar vad jag vill ha utträttat. Det välbekanta kokandet i magtrakten börjar genast göra sig påmint. Jag svarar henne att jag är fullt kapabel att tala själv.

Lämnar över mitt kuvert som ska in till postgirot, räkningsdags "suck", tänkte passa på att hämta ut pengar, men si det var helt plötsligt inte så enkelt. Nu börjar stora utfrågningen:

- Ska du verkligen ta ut pengar?
- Har du pengar på ditt konto?
- Är du säker på att detta är rätt?
- Är det inte så att du ska sätta in

rande. Han förstår såväl att kassörskan nu får sig en näsbränna. Det är så himla skönt att få bete sig lite illa.

Annars försöker jag alltid bevara mitt lugn och uppföra mig, för inget blir bättre av att jag blir arg.

Jag får mina pengar och vi går. Vi beslutar oss för att nu är det fikadags, ja om inte annat för att få lite lugn och ro i själen.

Mot Åhléns med full rulle. Oboj vilken kö, mitt i lunchrusningen. Men vi är ju så tålmodiga, så vi beslutar oss att detta klarar vi av, utrustar oss med var sitt stort leende och ger oss in i hopen av hungriga arbetare och fritidsforskare.

Med brickan balanseras i knät,

Antingen blir det en dag, när man känner att ingen bryr sig om min rullstol, eller så känner man sig som ett "rullande Ufo".

Det här var en solklar "Ufodag".

Jag borde insett redan på morgonen, att detta var en dag för inomhusaktiviteter. Men inte jag inte.

Det börjar så fint, kaffet är nybryggt, radi-on står på lite tyst i köket och på bordet ligger Dagens Nyheter och bara väntar på mig.

En macka till kaffet, fram med bröd, kniv, smör och pålägg. Brödet far i golvet, suck, plockar upp det, börjar om igen. Smöret far i golvet, nej nu jä...r. Lyckas efter många om och men få mig en smörgås, men humöret är inte längre lika lysande.

Klockan börjar närma sig avgång hemifrån. Färdtjänsten???? Det går 5 minuter, 10 minuter, 15 minuter, jag fattar luren och möts av ett "för närvarande är det många som ringer bla bla", ingen buss kommer.

Ringer upp min väninna, vart är hon. Jo visst hon står nu utanför Åhléns i City och

... tänk det är
alltid som att
spela på lotto

väntar på mig. Jag lovar att göra allt för att snabbt ta mig in. Hör hennes suck, "förbannade färdtjänst", hon har inget funktionshinder, men förstår faktiskt rätt bra ändå. Hon lovar att vänta, jag lovar att ringa igen så fort jag är på väg. Nu är klockan 9.30, skulle ha åkt 9.10.

Ringer än en gång till färdtjänst, "förrävarande...", nej nu, nu ska jag vänta ut dem och det fick jag göra.

Det tar 23 minuter innan någon svarar. På min fråga om varför, "vi har utbildningsdag, så då tar det lite extra tid", men hon lovar att ta reda på vart just min buss tagit vägen. Klockan är nu 10.00, – jo du, de är lite försenad. Lite försenad, jag har nu väntat i 50 minuter.

Men jag hinner knappt mer än lägga på luren innan det plingar på dörren. Chauffören står där leende, lite generat. – Du har visst fått vänta ett litet tag. Jag orkar inte ens kommentera. Tar fart och rullar iväg.. Vad händer då, jo det blir en samplanering, så trots mina protester och böner får jag fara runt och hämta upp fler personer, som inte ska åt samma håll som jag. Ekonomi???

Jag kommer fram till Åhléns 10.45, behöver jag förklara hur mitt humör nu är.

Det är skönt med väninnor som orkar höra, när jag nu spyr ur mig alla elakheter jag

Illustration. Jenny Gustavsson Ewers

Riedel - Ratzka Dorothea
Peterséns väg 2
127 41 Skärholmen.

B

Ett stort

TACK!

Foto. Jenny Gustavsson Ewers

...till alla medverkande i samband med
Leva&Fungera-mässan

Skriv, tipsa,
debattera,
fotografera,
teckna, klipp,
kåsera, dikta
och berätta
i **STILETTEN**

Barbies nya vän sitter i rullstol

■ Barbie, världens mest sålda docka, har fått en ny kompis.

Hon heter Becky och sitter i en rosa rullstol.

Så nu kan Barbies dockavärld "spegla variationsrikedomen i den riktiga världen", meddelar tillverkaren Mattel Inc. i USA.

WASHINGTON
(AFP-Expressen)

Kul klipp så här i diskrimineringsstider, tyckte Heléna Karnström. Arbetsledare i STIL

Nästa

nummer av

STILETTEN

kommer i

Augusti